

А.В. Узунколева,
Є.Ю. Куряєва

УРБАНІСТИЧНИЙ ПРОСТІР АНТОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПОЕТІВ-“ДВОТИСЯЧНИКІВ” “ДВІ ТОННИ”

Збірку “Дві тонни” по праву вважають візиткою картою нової поетичної генерації українського мистецтва слова [9; 12]. “Двотисячники”, як називають представників означеної генерації, – це поети, що розпочали свою творчу діяльність на початку XXI ст. Вихід антології їх творів викликав цілу дискусію в літературних колах. Предметом суперечки стала естетична вартість “Двох тонн”, а також критерії формування складу митців, чії поезії представлені у збірці [1; 2; 5; 6; 7; 9; 11 тощо].

І все ж, переважна більшість дослідників погоджувались із тим, що вищеназвана антологія дозволила усе розмаїття тем, проблем і передусім постатей в сучасній поезії об’єднати за певним спільником. Як зауважують її упорядники, цим визначальним критерієм стала вага кожного з авторів збірки, щоб разом вагомість усіх митців склала дві тонни [10]. Критика пішла далі, намагаючись довести, що настільки відмінні за формою і змістом поезії можна звести до єдиного знаменника лише за допомогою певного зовнішнього чинника, нехай навіть такого смішного і зовсім не пов’язаного з поезією, як вага [4].

Таким чином, відбулася гра значень: те, що упорядники вважали оригінальною концепцією складання антології, а критики – вдалим піаром [6], поети подали як справжню вагомість сучасної української поезії, яка може дати відповіді на важливі буттєві питання. Так, Галина Ткачук у вірші “Вагоме” зауважує, що вона та кілька таких же особистостей “у зграї” знали щось більше за інших:

І кожен відав кілька таїн,
І кожен важив кілька тон.

А тому вони наполегливо намагаються достукатися до сердець читачів:

Ми, наче кепський грамофон,
Повторюєм: “Візьміть ці тайни,
Із нами – наші кілька тон” [3, 265].

Саме цей змістовий аспект антології переважно губиться в оцінках критиків, проте окремих досліджень літературознавців, присвячених означеній темі, практично не існує. Хоча у своїх віршах поети-“двотисячники” торкаються різних проблем молодого покоління: проблеми світоглядної й ідеологічної спільності, самоусвідомлення, самореалізації у просторі й часі, визначення місії поета в суспільстві, пошуків Бога, осягнення різних аспектів любові та ін., що робить їх твори гостроактуальними. Адже перелічені питання проектуються митцями на конкретні повсякденні виміри існування пересічної людини новітньої доби.

Ця розвідка має за мету розкрити ще одну спільну рису сучасної поезії, зокрема, у збірці “Дві тонни” – це її схильність до змалювання пейзажів того чи іншого міста, існування в урбаністичному просторі, метафоризація міського середовища, проектування його на людське світовідчуття і самоусвідомлення. Адже більшість з авторів антології – вихідці з великих міст або тепер уже мешканці цих міст: Києва, Харкова, Житомиру, Ніжина, Львову, Івано-Франківську, Чернігова та ін.

Місто у поезії “двотисячників” постає досить парадоксальним об’єктом. З одного боку, воно є природним середовищем існування людини. Саме тому міські обшири Харкова нагадують Артему Антонюку красоти природи:

вітри йдуть вулицями як поїзди
ліфти гуркотять як водоспади
ми чекаємо вітер разом
на Холодній горі [3, 6].

За логікою поетів – прибічників цієї думки, – перенесення сучасної людини в будь-який інший простір лише підкреслить її незначність в універсумі, загубленість у світі можливостей, адже саме місто з усіма його складовими стає стрижнем внутрішнього “Я” особистості. Тому Тетяна Винник у вірші “Автобус” зауважує:

Видихни місто і стань загубленим голосом, –
Встань і гори, і гори у золотому нулі... [3, 33]

Повноти існуванню у міському просторі надають певні місця, без яких сучасна людина не уявляє свій спосіб життя. Наприклад, такими сакральними місцями в антології постають:

– кав’ярня, в якій можна попити живильного гіркого напою з філіжанки, і втопити в ній свою тугу “за земляками іншими / і за дітьми” [3, 289] (Катріна Хаддад “Сни про Дамаск”), або просто забігти разом з Богом, сісти біля вікна й поговорити (Богдана Матіяш “Розмови з Богом”);

– міський транспорт, зокрема автобус чи метро, що дають надію на випадкову зустріч із незнайомими, що “змінює все / ззовні і зсередини” [3, 287] (Катріна Хаддад “Ніч чужинців”, “На 7-й день Великого посту”);

– архітектурні пам’ятки міста, які, наприклад, поет Олег Коцарев полюбляє “за ті вибухові прозріння, / За даровані ними маленькі відкриття”, що життя сповнене дива і насолоди (“Архітектурні досягнення”).

Можливість спостерігати, пропускати місто крізь себе, бути колекціонером вражень робить поета творцем свого існування, дозволяючи проживати кожен новий день в іншому оточенні, з іншими людьми, як ми це бачимо в одному із віршів Олени Степаненко:

я щоранку вив’язую місто заново і
розпускаю в сутінках як і вчора
(перехожих ясні рої) [3, 252].

Хоча, з іншого боку, місто – занадто вузький простір для повноцінного життя особистості і “з точки зору кімнати / світ – це увігнутий акваріум” [3,

253], або завеликий для нормального процесу комунікації між його жителями, що впливає на духовний стан людей-городян і викликає переважання у творах декадентських мотивів.

Акомунікативний аспект міського способу життя простежується у поезіях Олени Степаненко “Чуєш любий це зовсім не боляче – слухати дощ...”, Артема Захарченка “З нотаток Київського природничого товариства”, Світлани Богдан “Вечір. Київ”, Ярослава Гадзінського “about: blank” та ін. Актуалізується образ Вавилону, в якому люди втратили здатність розуміти один одного:

і куди не підеш – той самий росте Вавілон
де наша крихка без’язикість [3, 247].

Автори антології також акцентують увагу на штучності міського способу життя. Царство Небесне у душах замінюється Царством Земним, де вірять якщо не в янголів, то в рекламу, ходять по неділях частіше не в церкву, як раніше, а до супермаркету, і сам Бог, якого люди колись молили увійти до їх сердець, жалкує про свій непродуманий вчинок і тепер уже молить людину як Творця зберегти йому життя:

Це царство Земне, куди Господь так мріє потрапити.

Він стоїть під дверима і просить: “Врятуй і збережи мене! [3, 25]

(Світлана Богдан “Царство Земне”).

Несправжність усього навколишнього підкреслюється відповідними епітетами, метафорами, порівняннями: “пласкі монітори вікон вітрин ілюмінаторів”, “пластикове серце”, “сніг штучний іде”, у ресторані швидкого приготування “гарно пахне дешева їжа – найдешевшою в світі”, а з-поміж людських індивідів “манекен завжди лишається на поверхні” тощо. Це яскраво простежується у віршах Артема Антонюка (“Ми чекаємо на сніг...”), Гриці Ерде (“Твої вилиці такі гострі анно...”), Олесі Мамчич (“Манекен”) Олени Пашук (“А під вечір”), Софії Сітало (“Констатую: не люблю. Не люблю, повторюю...”) та ін.

Так само акцентується духовна порожнеча людства, його самотність і розпорошеність кожного “Я” у швидкому потоці життя міських вулиць, серед натовпу чужинців. Тому, наприклад, у поезії Ярослава Гадзінського з’являються образи “безлюдних перехресть проваль”, “сірих підсвічників чорнобривців”, які насправді мають бути яскраво забарвленими, “порожніх біополів”, “жовтих автобусів із важким декадансом спокою”, а “за шаром вікон палюче сонце доводить до фобій” [3, 37–38] (“Твої самотні кружляння”, “Умовний арешт у самому собі”).

Місто ніби зростається з людиною – і вони стають єдиним живим біологічним організмом, але цей симбіоз лише підкреслює згубний вплив міського середовища не лише на духовне, а й на тілесне існування індивідів. Яскравим прикладом висловленої думки є вірші Богдана-Олега Горобчука зі збірки “Місто в Моєму Тілі”, вміщені в антології. Як підкреслює літературний критик Ігор Самохін, ця поезія демонструє оманливість, нещирість будь-яких

спроб імітувати природність у сучасному світі [8]. Тому з'являються наступні рядки:

мій район посміхається ранами у своєму порохнявому животі
 вибитими зубами парканів
 зламаними щелепами бордюрів
 зідраною шкірою котелень [3, 54]
 (Богдан-Олег Горобчук “Герметичні Підземні Краєвиди”)

Можна визначати ще багато аспектів цієї проблеми “людина – місто”, наводити численні приклади. Однак в результаті дійдемо висновку, що подібна двозначність урбаністичних мотивів творчості “двотисячників” лише підкреслює амбівалентність людського буття тут-і-зараз, в їх часовому та просторовому вимірах існування. І це ще раз доводить, що молода українська поезія уже не є замкненою в собі, а пропонує версії розв’язання універсальних проблем, близьких і цікавих читачам різних країн, різних вікових категорій, із зовсім протилежними поглядами на сучасне життя. І перший крок у цьому – антологія “Дві тонни”, яка ще довго може залишатись об’єктом зацікавлення літературознавців.

Література

1. Бондар-Терещенко І. Обраховане покоління / І. Бондар-Терещенко // Літературна Україна. – 2008. – 12 червня. – Режим доступу до газети: <http://mauzer.biz/index.php?item=articles&new=59>. – Сайт вид-ва “Маузер”.
2. Власенко В. “Дві тонни”: Найяскравіше покоління української літератури / В. Власенко // СУМНО: інтернет-видання. – Режим доступу: <http://sumno.com/article/najyaskravishe-pokolinnya-ukrajinskoji-literatury/>.
3. Дві тонни: Антологія поезії двотисячників / [упоряд. Б.-О. Горобчук, О. Романенко]. – К. : Вид-во Романенка “Маузер”, 2007. – 304 с.
4. Зарудний Б. Дві тонни свіжого поетичного тіла / Зарудний Б // Майдан-ІНФОРМ. – Режим доступу: <http://maidan.org.ua/static/news/2007/1192014759.html>.
5. Левицький В. Двотисячники чи “нулячники”? / В. Левицький. – Режим доступу: <http://culture.unian.net/ukr/detail/185226>. – Сайт “УНІАН культура”.
6. Левицький В. Метелик на шальці “Двох тонн” / В. Левицький // Літературна Україна. – 2008. – 12 червня. – Режим доступу до газети: <http://mauzer.biz/index.php?item=articles&new=74>. – Сайт вид-ва “Маузер”.
7. Полонич П. Дві тонни макулатури [Рец. на: Дві тонни: Антологія поезії двотисячників. Упоряд. Б.-О. Горобчук, О. Романенко. – К.: Вид-во Романенка “Маузер”, 2007. – 304 с.] / П. Полонич // Інша література: інтернет-видання. – 2008. – 6 черв. – Режим доступу: <http://inlit.com.ua/node/3280/>

8. Самохін І. “Місто в моєму тілі” Богдана-Олега Горобчука: урбаністична поезія / І. Самохін // СУМНО: інтернет-видання. – Режим доступу: <http://sumno.com/article/misto-v-mojemu-tili-bogdana-olega-gorobchuka-urban/>.
9. Самохін І. Ще раз про “Дві тонни” та надмірну жовч ІБТ / І. Самохін // СУМНО: інтернет-видання. – Режим доступу: <http://sumno.com/article/sche-raz-pro-dvi-tonny-ta-nadmirnu-zhovch-ibt/>.
10. Упорядники. 2000 // Дві тонни: Антологія поезії двотисячників ; [упоряд. Б.-О. Горобчук, О. Романенко]. – К. : Вид-во Романенка “Маузер”, 2007. – С. 3.
11. Черняхівська В. Роль ЗМІ у популяризації поезії українського літературного покоління “двотисячників” (на матеріалі публікацій про антологію “Дві тонни”) / В. Черняхівська. – Режим доступу: <http://s-journal.cdu.edu.ua/>.
12. Шевцова О. Книжка, що важить як маленький броневичок / О. Шевцова // Золота доба: Літературно-мистецький журнал / [гол. ред. О. Максименко]. – К., 2007. – Жовт. – С. 13.

Анотація

Узунколева А., Куряєва Є. Урбаністичний простір антології поетів-“двотисячників” “Дві тонни”

У статті досліджується функціонування урбаністичних мотивів у творах наймолодшого покоління української поезії. Амбівалентність сприйняття міського способу життя подається на прикладі антології “Дві тонни”. Образ міста розглядається в різних аспектах: як природне середовище існування індивіда; як ворожий, штучно створений простір, що знеособлює людину; як біологічний організм тощо. Акцент робиться на особливостях передачі за допомогою змалювання міських обширів світосприйняття людини 2000-х років.

Ключові слова: урбанізм, урбаністичні мотиви, сучасна поезія, антологія.

Аннотация

Узунколева А., Куряева Е. Урбанистическое пространство антологии поэтов-«двухтысячников» «Две тонны»

В статье исследуется функционирование урбанистических мотивов в произведениях самого молодого поколения украинской поэзии. Амбивалентность восприятия городского образа жизни подается на примере антологии «Две тонны». Образ города рассматривается в разных аспектах: как естественная среда существования индивида; как враждебное, искусственно созданное пространство, которое обезличивает человека; как биологический организм и т.д. Акцентируются особенности передачи авторами стихотворений мировосприятия человека 2000-х годов.

Ключевые слова: урбанизм, урбанистические мотивы, современная поэзия, антология.

Summary

Uzunkoleva A., Kuryaeva E. The Urban Space of the Anthology of Ukrainian Poets of the 2000^s “The Two Tons”.

The article examines the functioning of urban motives in the works of the youngest generation of Ukrainian poetry. The ambivalent perception of the urban way of life is considered on an example of the anthology “The Two Tons”. The image of the town is investigated in different aspects: as an individual’s natural environment of existence; as a hostile, artificially created space that depersonalizes a man; as a biological organism etc. The accent is made on the peculiarities of the transfer by the authors of the poems the attitude of the person of the 2000^s.

Key words: urbanism, urban motives, modern poetry, anthology.

Стаття прорецензована і рекомендована до друку кандидатом філологічних наук, доцентом Даниліною О.В.